
R a s p r a v e

UDK: 268 :371.3

261.5

Izvorni znanstveni rad

Primljeno 4/2003.

ODGOJ VJERE U SITUACIJI ETIČKOG RELATIVIZMA I PEDAGOŠKOG PESIMIZMA

*Suočenje vjeroučitelja s postmodernom svijesti i potreba
trajnog usavršavanja*

Milan Šimunović, Rijeka

Sažetak

Autor polazi od konstatacije da je u traženju razloga određenog nesnalazjenja u katehetskom procesu, a pogotovo slabijeg uključivanja djece i mladih u kršćansku zajednicu, umjesto prebacivanja odgovornosti na pojedine odgojne čimbenike, potrebno hrabrije suočenje s promjenama u svijetu kojima još ne možemo predvidjeti smjer ni ishod. Postmoderna svijest unijela je zbunjenost i etički relativizam na području mišljenja i kulture življenja, koja se sve manje temelji na kršćanskim načelima. To ne bi smio biti razlog za pedagoški pesimizam i rezignaciju, nego izazov za premišljanje i preusmjerenje projekta odgoja vjere.

Uočavajući pitanja na koja je promijenjeni suvremeni čovjek sve osjetljiviji, odgoj vjere mora tragati za takvim projektom koji će kršćanski pogled na svijet i život prikazati značajnijim i perspektivnijim od mnogih koji se nude na "veletržnici života". Uzimajući u obzir činjenicu da Crkva u školi ima jednu od najboljih šansi da se susretne s mladom generacijom, autor smatra da je u tome od presudne važnosti uloga vjeroučitelja. On međutim mora biti svjestan da trajnim usavršavanjem mora stjecati odgovarajuće kompetencije kako bi mogao biti što sposobniji posrednik susreta Boga i čovjeka u svijetu koji se

nezaustavljivo mijenja. Pritom se zadržava na odgojnoj, promotivnoj, religioznoj, komunikacijskoj, eklezijalnoj i obraćeničkoj kompetenciji, pokazujući kako su one ključ za kreativno predvođenje vjeronaučnog procesa. Dakako, od posebne je važnosti veće i organiziranije uključivanje u taj proces svih odgojnih čimbenika, osobito obitelji i župne zajednice, bez čega se kriza religioznog odgoja, posebno vjeronauka u školi, može samo produbljivati. Novi lik vjeroučitelja i novi način suradnje svih odgojnih čimbenika jamstvo je za kvalitetniji vjeronauk koji vodi prihvaćanju kršćanskog projekta mišljenja i djelovanja, a time i preusmjerenju nekih negativnih procesa.

Ključne riječi: *postmoderna (svijest), etički relativizam, novi humanizam, trajno usavršavanje, nova slika Boga i čovjeka, specifične kompetencije vjeroučitelja, suradnički odnos odgojnih čimbenika (vjeroučitelja, roditelja, župne zajednice).*

Činjenica je da je u posljednje vrijeme sve teže predvidjeti konkretni ishod cjelokupnog procesa odgoja, a poglavito odgoja u vjeri, jer se on odvija u iznimno promijenjenoj i kompleksnoj situaciji. Prema J. kard. Ratzingeru "promijenjeni svijet prodire već u našu sadašnjost i već je tu u određenoj mjeri. Gledamo kako se taj proces nastavlja, ali ne možemo vidjeti njegov smjer, ne znamo kako će sve završiti".¹ Nema sumnje da je na djelu sve izraženije nezadovoljstvo odgojitelja i pastoralnih djelatnika rezultatima kršćanske inicijacije i uopće evangelizacijskih nastojanja. Uza sve uložene napore ne događa se priželjkivano prihvaćanje kršćanskih načela koja se promiču i putem vjeronauka u školi. Štoviše, u praksi se događa ne samo zanemarivanje nego i odbijanje kršćanskoga projekta života.

Što se tiče odgoja u vjeri, bilo unutar obitelji, župne zajednice, a posebno škole, sve više se dolazi do zaključka da nema smisla iscrpljivati se u okrivljavanju ili prebacivanju odgovornosti za određene neuspjehe na pojedine odgojne čimbenike. Čini se da je izlaz u otvorenoj i suradničkoj procjeni situacije te predlaganju odgovarajućih usmjerenja, odnosno modela djelovanja. To, dakako, uključuje i drugačiji "odgojni savez" obitelji, župne zajednice i škole. U protivnome, kriza religioznog odgoja, konkretno i vjeronauka u školi, može se samo produbljivati.

---

¹ J. kard. Ratzinger, *Sol zemlje*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1997., str. 227.

I. RELATIVIZIRANJE SMISLA I ČVRSTIH UPORIŠNIH TOČKI

1. *Novi svijet i nova slika čovjeka*

Drugi vatikanski koncil ukazao je na osnovne pretpostavke za uspjeh svakog pastoralno-katehetskog odgojnog projekta, naglašavajući da je potrebno "upoznati i shvatiti svijet u kojem živimo, njegova očekivanja, težnje i često dramatičan značaj".² To znači da je potrebno postati svjestan fenomena koji obilježavaju aktualnu socio-kulturalnu situaciju, podložnu brzim i dubokim promjenama, koje je teško predvidjeti i kontrolirati i koje iznenađuju i dovode u pitanje modele življenja koji su do sada bili općeprihvatljivi.³ Može se reći da se slika koja ocrtava današnji svijet predstavlja kao svojevrсни "panteon" koji rađa "osjećajem praznine".⁴ Termin "politeistički sustav" označuje u isto vrijeme prisutnost mnoštva različitih sistema i modela življenja. Uočava se prijanjanje uz razne vrijednosti već prema različitosti situacija, bez obveze da se definitivno prihvati bilo koja vrijednost, jer se sve smatra relativnim i prolaznim.⁵ Radi se o nekim parcijalnim opredjeljenjima, na kratku stazu, a time i o potrebi krajnje fleksibilnosti. Novi tip čovjeka sve manje se nadahnjuje na kršćanstvu. Prevladava tzv. emancipacijska pedagogija koja pretpostavlja mijenjanje etičkih vrijednosti, ovisno o situaciji.

Premda nije lagana zadaća točno definirati pojedine pokrete i smjerove razvitka suvremenog svijeta kao što su "moderna", "postmoderna", "sekularizirana ili postsekularizirana situacija", "globalizacija" i sl., jer su mnogostruka značenja koja im se pripisuju, a koji se međusobno isprepleću, čini se da se pod pojmom "postmoderne svijesti" krije nešto što sve više izgleda kao "nezaustavljiva plima,"⁶ koja prožima svijet i što predstavlja snažan

² GS 4.

³ Usp. N. Galantino, *Prospettive dell' IRC e dinamiche culturali ed educative della scuola*, u: *Notiziario dell' Ufficio Catechistico Nazionale*, XXIV (1995), 5, str. 215-216.

⁴ Usp. G. Lipovetsky, *L' ère du vide*, Paris, Gallimard, 1981.

⁵ Usp. N. Galantino, *Prospettive...*, str. 215.

⁶ A. Mateljan, *Postmoderna i teologija. Postmoderna svijest pred teološkim pitanjima i odgovor teologije na postmodernu religioznost*, u: *Crkva u svijetu*, XXXVII (2002.) 4, str. 389; O izazovima postmoderne misli o Bogu, čovjeku i njegovu svijetu, vidi: Ž. Tanjić, *Postmoderna - izazov za teološko promišljanje?*,

izazov odgoju, napose odgoju u vjeri. Premda se radi o zamršenoj stvarnosti punoj suprotnosti, ipak je očito da se želi raskinuti s prevladavajućom individualističkom i voluntarističkom misaonošću modernoga doba. S druge strane, postmoderna ima svoju dekadentnu stranu kada se pokazuje "i kao zbuđenost, očaj, gubljenje smisla na području mišljenja i vrednovanja",⁷ odnosno kada se "izražava u nekoj vrsti opće ravnodušnosti, apatije, nepovjerenja prema višoj istini, usredotočivanja na ono što je prolazno."⁸ Štoviše, potkopava same temelje vrijednosnog sustava, odnosno uporišne točke. Presudno je pitanje kako reagirati na globalizacijske procese koji "zahvaćaju i repositioniraju sve segmente društva od vrha do dna. Nedopustivo je biti pasivni promatrač, nemuštog razumijevanja s izrazom čuđenja poput Alise u zemlji čudesa".⁹

2. *Suočenje s pomanjkanjem "kodeksa smisla"*

Najveći problem i muka koju stvaraju ideologije postmoderne sastoji se, uz ostalo, u tome što pitanju o smislu života suprotstavljaju "alternativu besmisla kao prepoznavajuće geslo, koje bi u sebi trebalo sadržavati moć da pitanje smisla oslobodi od njegove ozbiljnosti i njegova sadržaja".¹⁰ Život bez smisla rađa beskonačnom slobodom i traženjem smisla u neograničenom hedonizmu. Činjenica je da nijedna tradicija ne funkcionira kao "kodeks smisla", sposobna da zahvati pojedince ili skupine.¹¹ To današnje društvo čini sve otvorenijim, ali i nesigurnijim, što se vidi u svojevrsnoj individualističkoj atomizaciji 'sustava značenja'.

Posljedica toga jest da su i Crkve zajedno s drugim odgojnim instancama, "naširoko izgubile sposobnost da nametnu, ne samo cijelom društvu nego i vlastitim vjernicima, ortodokсни sustav

---

u: *Bogoslovska smotra*, LXXI (2001), str. 1-15; F. Rode, *Biti i opstati*. Svezak I. *O kršćanstvu, demokraciji i kulturi*, KS, Zagreb, 2000.

⁷ E. Rode, *Biti i opstati...*, str. 204.

⁸ C. M. kard. Martini, *Povratak Ocu*, KS, Zagreb, 1999., str. 30.

⁹ N. Lončarić Jelačić, *Integralna kultura vjeroučitelja - preduvjet stvaralačkog rada*, u: *Kateheza*, 23 (2001), str. 58.

¹⁰ F. Rode, *Biti i opstati...*, str. 215.

¹¹ D. Hervieu-Léger, *Tendenze e contraddizioni della modernità europea*, u: AA. VV., *La religione degli europei*, Ed. della Fondazione G. Agnelli, Torino, 1992., str. 6.

organiziranih značenja, navezanih na nužnost nekih obvezujućih prakticiranja.”¹² Uzmimo primjerice pitanje moralnog vrednovanja, odnosno prosudbe nekih vrijednosti ili ponašanja. U nedalekoj prošlosti Crkva je na tom području bila gotovo isključiva instancija. Danas je, umnažanjem izvora informacija i diferencijacija s različitim ideološkim inspiracijama, drastično redimenzioniran stupanj kredibiliteta svih institucija pa time i Crkve; jer je sve podložno kritici.

3. Pluralitet kulturalnih modela

Druga činjenica, s obzirom na obilježja kompleksnog društva, jest pluralitet kulturalnih modela koje predlažu različite “instancija socijalizacije” osim obitelji, škole i župne zajednice. Dolazi do sveopćega nesnalaženja.

S antropološkog stajališta valja ukazati na pojavu zaoštavanja problema osobnog identiteta ili čak njegova gubljenja. Čovjek postmoderne predstavlja se kao 'biće bez temelja', jer mu aktualna socio-kulturalna klima pruža mnoge mogućnosti, koje su često u kontradikciji. A odsutnost temelja nerijetko postaje odsutnost identiteta. Na taj način on postaje čovjekom bez 'preciznog lica', zapravo s različitim licima, ovisno o situaciji. Pojedinaac i skupina, lišeni identifikacije s nekom objektivnom vizijom, trajno se nalaze pred izborom između različitih mogućnosti značenja. To je, čini se, najdramatskiji plod koji se ubire s 'drveta kompleksnog društva' i koji vodi prema ogorčenoj subjektivnosti na crti relativiziranja svih vrijednosti.¹³ Činjenica 'razbijene situacije', s toliko različitih pogleda i stilova življenja, još ne znači da nije moguć konsenzus oko nekih vrednota koje se sve više nameću. Naime, može se konstatirati da je moguće složiti se primjerice oko spašavanja okoliša ili oko težine ekonomsko-financijskih krivnji, oko odbacivanja nekih skrivenih moći i političkih manipulacija, novih siromaštava, kao i oko traženja lijeka nekim problemima putem različitih oblika volontarijata.¹⁴ No, to još ne znači da se radi o “definitivnim humanizmima”. To su određeni stilovi življenja, neke humanističke instancije, koje se prihvaćaju da se sasvim pasivno ne otrpi kompleksnost sociokulturalnog sustava.

¹² Isto, str. 6.

¹³ Usp. N. Galantino, *Prospettive...*, str. 216.

¹⁴ Isto, str. 217.

Postmoderna svodi čovjeka na "osamljeni individuuum, obilježen subjektivizmom i zahtjevom za etičkom autonomijom, bez objektivnog temelja".¹⁵ Novo doba obilježeno je naglašenim individualizmom, s grčevitim naglašavanjem i traženjem vlastitoga "ja" i njegova samoostvarenja (*selfdevelopment*), što degenerira u naglašene oblike subjektivizma i narcizma. U tom kontekstu i vjera postaje jedan od tolikih oblika traženja zadovoljenja osobnih interesa, odnosno "sebe i svojega duhovnoga blagostanja".¹⁶ F. Rode misli da se sve relativizira i "svako je traženje/razlikovanje istine i čudoređa već unaprijed odbačeno."¹⁷ Postmoderni čovjek selekcionira parcijalna značenja i stvara, prema nekoj svojoj hijerarhiji vrijednosti i prema svojim osobnim kriterijima uglavnom subjektivnima, svoj 'sakralni kozmos', bez obzira slagalo se to ili ne slagalo s nekom religijskom institucijom. Drugim riječima, na mjesto religije shvaćene kao apsolutni horizont, cvate religija kao osobni i subjektivni horizont.

II. NEKA ODGOJNA USMJERENJA

1. Učiti se živjeti u pluralizmu

Prema J. Gevaertu temeljno je pitanje kako spojiti isključivo traženje afirmacije samoga sebe i kršćansku vjeru, odnosno kako suočiti evanđeosku zajedničarsku perspektivu s individualističkim tendencijama suvremene kulture.¹⁸ Postavlja se pitanje i o tome kako prihvatiti pluralizam i pluralističko društvo ili se, ne mogavši ga zakočiti, prepustiti rezignaciji.¹⁹ Znači li prihvaćanje pluralizma i pluralističkog društva to da se na istu razinu stavljaju sva mišljenja i ponašanja, kao da bi sve bilo iste vrijednosti, drugim riječima, znači li to prihvaćanje jedine istine da je sve relativno? Globalizacijski procesi vode prema globalnoj kulturi i kulturnom pluralizmu, odnosno jedinstvu u globalnosti kultura. I. Devčić

---

¹⁵ A. Mateljan, *Postmoderna i teologija...*, str. 393.

¹⁶ *Isto*, str. 394.

¹⁷ F. Rode, *Biti i opstati*, str. 213.

¹⁸ J. Gevaert, *La catechesi e cultura contemporanea*, Elle DI Ci, Leumann (Torino), 1993., str. 127.

¹⁹ D. Rosa, *Essere cristiano nella società pluralista*, u: *Jesus*, XIV (1992.), str. 34.

primjećuje da je taj pluralizam “nerijetko izraz relativističkog stava za koji su svi prijedlozi istodobno podjednako prihvatljivi i podložni podvrgavanju, a religije jednako istinite i lažne”.²⁰

Povijest Crkve svjedoči da je Crkva zazirala od svakog oblika pluralizma, polazeći od načela da samo jedna istina ima pravo postojanja, dok zabluda nema takva prava. Danas je to posve drugačije. Čini li to iz nekakvog oportunitizma, odnosno, da ne bude nazadna i da ne izgubi simpatije suvremenika? Prema D. Rosa promjena u prihvaćanju pluralizma duguje se činjenici da je Crkva shvatila kako se ne radi o istinama ili zabludama koje imaju pravo na postojanje. Radi se o ljudskoj osobi koja, upravo zato što je osoba odnosno inteligentno i slobodno biće te obdareno dostojanstvom, ima pravo postojati, živjeti i raditi po vlastitoj savjesti. Dakle, pluralizam nije zlo koje treba podnositi, već je datost, ako je izražaj dostojanstva ljudske osobe i oblik obogaćivanja društvenog života.

Budući da ima osoba koje misle na određeni način, Crkva drži da je prijeko potrebno respektirati dostojanstvo i slobodu mišljenja i ponašanja. To poštovanje mora postojati, uzevši u obzir nepovredivost ljudske osobe, čak i onda kada se neke osobe loše koriste svojom slobodom. Ipak se Crkvi ne može osporiti pravo da tvrdi i propovijeda što je istina i da osudi ono što je zabluda. Tada ona nije integristička jer ne pretendira na posjedovanje sve istine niti da drugi ne mogu posjedovati istinu, makar parcijalno ili nesavršeno. Naprotiv, ona se stavlja u stanje dijaloga, držeći da u kršćanskoj objavi, nadasve u osobi Isusa Krista, posjeduje “apsolutnu”, ali ne “svu” istinu, jer Duh Sveti djeluje u srcima ljudi i u drugim religijama i kulturama, izvan granica kršćanstva i Crkve. Jer prihvatiti kulturni pluralizam ne znači prihvatiti vrijednosni relativizam.²¹

2. *Promicati pleromatski humanizam*

Izneseni otvoreni stav trebao bi imati svatko tko se bavi odgojem i obrazovanjem. To je za vjeroučitelja još snažniji poticaj za prezentiranje kršćanske istine kao najznačajnije i najpoželjnije. U ovoj situaciji Crkva je pozvana na veću afirmaciju religioznog

²⁰ I. Devčić, *Pluralizam kultura kao zadaća u vremenu globalizacije iz katoličke perspektive*, u: *Vrhbosnienia*, VI (2002), str. 170.

²¹ *Isto*, str. 172.

identiteta putem tzv. propositivne religioznosti. Dolazi se do zaključka da bi se trebalo zalagati za pleromatski humanizam (*pleroma* = punina).²² Radi se o humanizmu koji svoj projekt razvija u transhumanističkoj perspektivi, tj. vodi čovjeka preko skupa horizonata i unutarsvjetskih vrijednosti, jer ih smatra parcijalnim, prema punini. To se temelji na uvjerenju integralne punine koju nudi kršćanstvo, bez obzira što se kroz povijest kod dijela kršćana ostvarivanje te punine pokazalo veoma ograničenim.

Pozivajući se na srž poruke, odnosno na parametre Evandjelja Isusa iz Nazareta, ovaj humanizam predstavlja se zahtjevnim. Tako će u određenom trenutku, onome koji izabire taj humanizam, biti jako teško pomiriti 'humanizam blaženstava' i veliki dio dominantne utilitarističke kulture. Opasnost je u prilagođujućem stavu u odnosu na 'politeistički univerzum', pun različitih smislova, sve do nijekanja traženja jedinog smisla života. Problem je u tome što mnogi zaključuju da, ako se sociokulturalnu situaciju predstavlja tako razdijeljenu i razmrvljenu, ne preostaje drugo nego to prihvatiti i prilagoditi se.²³

Sada se postavlja temeljno pitanje ili zadaća: kako formirati ljude koji će na ispravan način, prihvaćajući dijaloški pristup, biti sposobni dominirati svim promjenama i znanstveno-tehnološkim razvojem, a ne da se to samo otrpi i podnese. Zaključak koji se nameće nakon pažljivog čitanja "znakova vremena" a to znači i značajki svojstvenih postmodernoj, jest da njezino postznanstveno i posttehnološko usmjerenje dovodi u pitanje monolitički i univerzalistički sustav znanstvene racionalnosti. U isto vrijeme potrebno je ukazati i na rizik dehumanizirajućeg tehnopolisa, koji je utemeljen isključivo na vrijednosti i ritmu proizvodnje i potrošnje.

3. Zalagati se da osoba postane najveće bogatstvo u školskom odgoju i obrazovanju

Sve više se pokazuje da koliko su više u krizi ideologije i sustavi, toliko više na površinu izlazi potreba cjelovitog afirmiranja čovjeka u njemu samome. Bitno je otkrivati osobu i iznositi na svjetlo ljudsko

---

²² Usp. N. Galantino, *Prospettive...*, str. 221.

²³ *Isto*, str. 225.

iskustvo i povratak čovjeku.²⁴ Možemo, stoga, reći da je pozitivna činjenica što je u postmodernoj epohi na djelu proces vraćanja osobi, nasuprot uvjerenju da je čovjekov "ja" dio kompleksne strukture društva. Čovjek je u središtu refleksije. Dakako, ne smije se zaboraviti da je od moderne baštino subjektivističko usmjerenje, što je preraslo u totalni individualizam koji "ja" stavlja na pijedestal.

U čemu se sastoji taj izazov i kako se ponijeti u ovoj situaciji? U posljednje vrijeme u Europi (posebno u Italiji) raste uvjerenje o "školi za osobu i školi osoba". To, prije svega, znači da osobu treba staviti u središte odgojne pozornosti jer je ona temeljno bogatstvo škole.²⁵ Tu možemo zamijetiti odraz personalističke pedagogije (E. Mounier). Dakako, važno je napomenuti da se od osobe ne može stvarati neka nova ideologija. Radi se, naprotiv, o tome da budemo na strani osobe.²⁶ Stoga odgajati ne znači realizirati neke lijepe ideje i projekte. Osobu se ne promovira dok ju se ne razumije. Odgajati znači znati promatrati konkretnu osobu, znati artikulirati i dozirati intervente po mjeri čovjeka i određenih situacija,²⁷ a ne inzistirati na nekim apstraktnim i unaprijed fiksiranim shemama. Važno je da pojedinac dade najbolje od sebe, od onoga što je dobio. To znači da odgoj, u prvom redu, ne promovira vrednote ili neki sustav, nego osobe koje žive određene vrednote odnosno sustav, u relaciji s drugima, kao slobodni subjekti u kontekstu današnjega društva, u svijesti odgovornosti i solidarnosti.

III. NAPREDOVANJE VJEROUČITELJA U NEKIM SPECIFIČNIM KOMPETENCIJAMA ZA KVALITETNIJI VJERONAUČ I SUOČAVANJE S IZAZOVIMA POSTMODERNE

Budući da Crkva u aktualnoj situaciji ima iznimnu priliku za susret s tisućama djece i mladih, pruža joj se šansa da pomogne mladim generacijama za stvaralački susret s izazovima postmoderne. Dakako, uloga vjeroučitelja u tom procesu je od presudne

²⁴ R. Zappala, *Educazione e scuola nel mondo*, u: *Quaderni della Segreteria Generale CEI, UFCN*, II (1998), str. 15.

²⁵ *Isto*, str. 16.

²⁶ A. Danese, *Prospettive neopersonaliste*, u: *Prospettiva persona*, 1992., 1-2, str. 6.

²⁷ E. Mounier, *Rivoluzione personalista e comunitaria*, L. Palli, Ecumenica, Bari, 1984., str. 93-94.

važnosti. Zato je važno kako će se postaviti u situaciji bremenitog problemima i izazovima, u prvom redu kako će se oduprijeti pojavi tzv. pedagoškog pesimizma koji na nesnalaženje u odgoju odgovara 'odstupanjem', odnosno povlačenjem. Svakako, kako je već istaknuto, ne može se ništa učiniti ako se ostane na kritici ili čak osudi određene situacije, konkretno i svega što je došlo s postmodernom. Važno je znati kritički se prilagoditi, uočiti ono što je pozitivno ili barem izazovno i pokušati se 'probati' do tog promijenjenog čovjeka, konkretno, do djece i mladih koji su pod direktnim utjecajem suvremenih procesa. Pritom nije dosta postaviti dijagnozu odnosno ukazati na izazove i probleme s kojima se susreće odgoj u vjeri. Važno je naći izlaze ili barem to pokušati.

Jedan od ključnih čimbenika jest svakako osoba vjeroučitelja. U tom smislu potrebno je naglašavati potrebu posvješćivanja ne samo njegove iznimne odgovornosti nego u prvom redu napredovanja u nekim kompetencijama koje mogu jamčiti pozitivne pomake u odgoju vjere.²⁸ Glavno je pitanje koliko i kako se može pomoći vjeroučiteljima u snalaženju u tom kompleksnom projektu odgoja u vjeri, a ne samo da ih se proglašava 'dežurnim krivcima' za eventualni neuspjeh tog projekta. To valja imati pred očima u uvjerenju da je odgoj vjere, konkretno i vjeronauk u školi, djelo cijele crkvene zajednice, a ne samo vjeroučitelja.

1. *Odgojna kompetencija - vjerovati u mogućnost vjerskog odgoja*

Zahvaćanje Evanđeljem pojedinih osoba ili okoline posao je koji dugo traje i traži veliku strpljivost. Svaki oblik odgoja i religioznog oslobađanja jest nešto sporo i teško. U isto vrijeme često rezultira obeshrabrenjem, osobito za one koji se potpuno daju u službu Evanđelja. Magične i čudesne formule ne postoje. Nema takvih itinerarija prve ili nove evangelizacije i odgoja u vjeri koji bi u kratko vrijeme osigurali veliki uspjeh. Na psihološkom planu odgojitelj u vjeri često je žrtva vlastitog pomanjkanja realizma. Postavljajući zadaću da bi svi trebali u kratko vrijeme postati

---

²⁸ O cjelovitijem pristupu ovoj problematici vidi: M. Šimunović, *Vjeroučitelj glavni čimbenik u promicanju položaja i kvalitete vjeronauka u hrvatskoj školi. Važnost zaživljavanja mentorske i savjetodavne službe u profiliranju novog lika vjeroučitelja*, u: *Bogoslovska smotra*, LXXI (2001), str. 55-84.

uvjereni i praktični kršćani, lišava se radosti i zadovoljstva onog krajnjeg uspjeha, koji tek treba nadoći. Bilo bi u tom smislu dobro ponovno pročitati parabolou o sijaču (usp. Mt 13,3-23).

Ipak, najveći je problem u tome što dio vjeroučitelja i kateheta, čini se, gubi temeljno povjerenje u mogućnosti religioznog odgoja,²⁹ odnosno što je na djelu spomenuti tzv. pedagoški pesimizam. Roditelji i odgojitelji, suočeni s pluralizmom vrednota današnjeg društva, gube sigurnost u odgoju djece. Mnogi se danas pitaju po čemu odgajati, odnosno je li uputno djecu i mlade odgajati primjerice za uzdržljivost ili ih "pustiti" da se prilagođuju duhu vremena, sklonom nekontroliranom uživanju. Mnogi se također pitaju je li bolje odgajati u znaku poštovanja prema bolesnima, starima i nemoćnima ili "samoostvarivanja", uz pomoć borbene konkurencije pa i isključivosti u susretu s ljudima s kojima budu živjeli. Tu je ključno pitanje slobode koju postmoderni čovjek shvaća "kao mogućnost ostvarenja novog iskustva, bez velikog obzira na odgovornost i etičke norme".³⁰

Još je problematičnija situacija u kojoj vlada "patologija pomanjkanja budućnosti", koja se izražava u "biti bez cilja", ne misliti o svrsi života. To se događa osobito kod mladih, čak već kod djece, koja se osjećaju "siročad" s obzirom na činjenicu da nemaju "uporišnih točaka života".³¹ To vodi prema dezorijentaciji, nesposobnosti odgajanja, pa i odustajanja od odgojnog interventa, sve u ime slobode izbora ili odbijanja da se nekoga nečim uvjetuje. Koliki roditelji zauzimaju stav: ne izjašnjavam se, ne želim ništa reći da ne bih uvjetovao, i sl. Zapravo, radi se o izbjegavanju da se u njima samima mobiliziraju duboka pitanja smisla i značenja.³² Istina, nužno je voditi računa o izloženosti čovjeka odgojnim ili neodgojnim porukama kao i o smutnjama koje odatle nastaju. C. M. kard. Martini smatra da bi zatvaranje očiju pred tim činjenicama "poslužilo jedino buđenju svih paralizirajućih oblika odgojnog pesimizma. Živimo u 'složenom društvu', a to se odnosi i na odgojne prilike. Tko nije toga svjestan, bit će izgubljen u odgajanju".³³

²⁹ J. Gevaert, *Prima evangelizzazione*, Elle Di Ci, Torino (Leumann), 1990., str. 126.

³⁰ A. Mateljan, *Postmoderna...*, str. 400.

³¹ B. Forte, *Scuola, famiglia, Chiesa, società: la corresponsabilità nell'educazione religiosa del bambino e del fanciullo*, u: *Notiziario dell'Ufficio Catechistico Nazionale*, XXIII (1994), 5, str. 251.

³² *Isto*, str. 20.

³³ C. M. Martini, *Bog odgaja svoj narod*, KSC, Zagreb, 1991., str. 62.

Postavlja se pitanje koliko se je škola odrekla svoje odgovorne uloge te svoje djelovanje prebacila uglavnom na posredovanje znanja. Nesigurnost i promašaji posljedica su krivog shvaćanja pluralističkog društva i slike čovjeka koja je tom društvu imanentna. Eliminiranje te nesigurnosti i promašaja u odgoju velik je izazov današnjoj pedagoškoj znanosti. To znači da odgoj ni danas nije nemoguć. On treba pomoći mladim ljudima da ljudske vrijednosti prihvaćaju u slobodi i odgovornosti. Škola, a pogotovo vjeroučitelj u njoj, ne može se odreći odgovornosti da promiče proces posvješćivanja temeljnih ljudskih vrijednosti. U tom smislu C. M. kard. Martini umjesno zaključuje: "Odgajanje je radosno umijeće; ne može biti prisilni rad. Ne može samo po sebi biti vođeno nekim dobitkom, nego jedino stvaranjem što je moguće skladnije i sretnije ljudske osobe... Odgoj od odgojitelja zahtijeva izvornost i osobnost: zahtijeva da se odgaja u radosti. Zahtijeva ujedno i veliko poštovanje osobnosti i izvornosti osobe koju treba odgajati, u ozračju autentičnosti i vedrine."³⁴ To je 'pedagogija suputništva' koju je primijenio Isus, za što imamo odličan primjer u događaju s učenicima iz Emausa (usp. Lk 24,13-35). Poput ovih učenika "svaka osoba očajnički i prije svega traži nekoga s kim će dubinski dijeliti svoj život, nekoga tko će biti uključen u njezinu povijest".³⁵

Premda se čini da postmoderni čovjek ne pokazuje zanimanja za neka temeljna pitanja kao što je smisao života, to ipak ne znači da se to pitanje može jednostavno eliminirati. F. Rode se pita kako pomoći čovjeku, a to znači već i mladima, da iziđu iz "svemira besmisla". Jedan od načina je polaziti "od njegovih tragičnih iskustava svakodnevnog života: iskustva slobode koja bi htjela biti apsolutnom, od iskustva nasilja i smrti kao najgoreg ploda te slobode".³⁶ Tu se odgoju, poglavito odgoju u vjeri, otvara nova šansa. Pitanje je kako pristupiti čovjeku, počev od djece i mladih, kako "pokazati i dokazati da Bog ni izdaleka nije čovjekov suparnik, nego izvor slobode i njezino najsigurnije jamstvo".³⁷

Vodeći računa o pomicanju naglaska na važnost subjekta, postavlja se i pitanje suvremene škole. Na djelu je uvjerenje da nema

³⁴ C. M. Martini, *Bog odgaja...*, str. 70.

³⁵ *Isto*, str. 71.

³⁶ F. Rode, *Biti i opstati*, str. 216.

³⁷ *Isto*, str. 220.

škole projekata bez škole subjekata.³⁸ Zato kršćanski odgoj stavlja osobu u središte pozornosti. Odgojni se proces ne promatra apstraktno, već u optici interpersonalne relacije, zasnovane na ljubavi i mudrosti onoga koji ima mandat odgojitelja (učitelja ili nastavnika) i koji djeluje iz ljubavi i s autoritetom, nastojeći da drugi uz njega raste. Sve to ukazuje na potrebu da vjeroučitelj bude "svjedok ljudskosti".³⁹ Stoga je potrebno da se u njemu događa sklad između profesionalne kompetencije i odgojnih motivacija, s posebnim naglaskom na sposobnosti dijaloga. Nažalost, birokratizacija škole navodi učitelje da zaziru od uloge odgojitelja, skrivajući se radije iza uloge i funkcije, tj. iza učitelja kao funkcionara znanja koji svoje djelovanje doživljava uglavnom kao profesiju.

Škola, koja želi biti za 'osobu i osobe', mora u učenicima gledati najveće i pravo bogatstvo na koje se može oslanjati. Zapravo, to znači da je u svakoj ljudskoj aktivnosti prvotno bogatstvo čovjeka sam čovjek. U tom smislu jedini cilj Crkve jest "briga i odgovornost za čovjeka, kojega joj je povjerio sam Krist".⁴⁰ Stoga, učiniti da se ostvari neka osoba jest težak posao i ne izvodi se serijski. Škola je prostor u kojem autentičnost osobnog svjedočanstva vrijedi više nego stručnost svakog interventa. U tom smislu postizanje odgojnih ciljeva ne ovisi toliko o materijama, programima i tehnikama, koliko o osobama koje djeluju, a to znači o susretu i prisutnosti. U okviru personalizacije formacije, odnosno pedagogije koja stavlja u središte osobu, njezino iskustvo i potrebe, u temelje odgojne kompetencije svakako spada znati prihvatiti, pratiti, razlikovati i stimulirati, a sve u vidu "transformacije osobe."⁴¹ Učenik nije problem ili slučaj koji treba liječiti sa sofisticiranim didaktičkim tehnikama, nego je, naprotiv, bližnji kojemu treba pomoći. To znači da se ne pouzdajemo bezuvjetno u instrumente, tehnike, metode, procese, nego da je na prvome mjestu osoba. Na taj način škola će obrazovati i odgajati pojedinca, a ne uprosječenu masu ili neke idealne veličine.

³⁸ Usp. R. Zappala, *Educazione ...*, str. 18; usp. M. Šimunović, *Škola projekata ili škola subjekata?*. Uz Svjetski dan učitelja, u: *Katehetski glasnik*, III (2001), str. 200-203.

³⁹ Usp. B. Forte, *Scuola, famiglia ...*, str. 255.

⁴⁰ *Centesimus annus*, 53.

⁴¹ E. Alberich, *La formazione degli operatori della catechesi in Europa*, u: *Quaderni della Segreteria Generale CEI, Ufficio Catechistico Nazionale*, II (1998) 32, str. 50.

2. Promotivna kompetencija - pokazati da je autentično kršćanstvo ispunjenje istinske čovječnosti

Činjenica je da religija za mnoge suvremenike ne predstavlja nešto značajnoga, barem ne na način kako bi se to očekivalo. Ipak, postmoderna paradigma, bez obzira što se ona udaljava od kršćanskog poimanja, ukazuje na proces ponovnog otkrivanja religije u novonastaloj globalnoj konstelaciji. Za vjeroučitelja je važno rasti u profesionalnim i relacijskim odnosima kako bi bio u stanju prilagođavati se i vrednovati promjene, to jest biti osposobljeniji u pomaganju vjeroučenicima da dominiraju različitim religioznim ponudama, često sumnjiva sadržaja.⁴² Činjenica je, naime, da globalizacija "teži za stvaranjem neke univerzalne religije u koju se sinkretistički uvrštavaju elementi iz raznih religijskih tradicija, a s druge se strane religija sve više drobi do te mjere da oni koji formalno pripadaju jednoj religiji, sadržajno ne vjeruju u isto, nego svaki ima neko svoje privatno vjerovanje. U tom smislu globalizaciju karakterizira ne samo 'povratak svetoga', nego i njegova privatizacija".⁴³

Prvi veliki izazov sastoji se u tome da se nastoji pružiti navještaj u kojem će vjera rezultirati kao nešto važno i odlučujuće za duboko razumijevanje ljudskoga iskustva.⁴⁴ Samo ono što se naslanja na život katehizanata, ono što im se uspije prikazati i što sami uoče kao relevantno i što služi za njihov život, postaje kvasac, a ne samo neka stvarnost sama za sebe. Valja uzeti u obzir da je danas pojedinac suočen s mnogobrojnim prijedlozima i pozvan je da izabire.

Od smisla 'prenesenog i prihvaćenog' ide se prema elaboriranju smisla. Ne prihvaća se pedagogija konsenzusa, nego je nužno privikavanje na dijalog i suočenje. To je nečuveni izazov odgoju. Religiozni odgoj pozvan je predložiti vlastiti odgojni doprinos, vlastitu "egzistencijalnu vjerodostojnost", vodeći računa o činjenici da suvremeni čovjek misli o životu kao o projektu, bez prevelikog pozivanja na modele koji pripadaju prošlosti. Pažnja je usmjerena budućnosti. Od nostalgije za "rodnom zemljom" naglasak se pomiče

---

⁴² Usp. *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, u: *Katehetski glasnik*, 2 (2000), str. 10.

⁴³ I. Devčić, *Pluralizam kultura...*, str. 168.

⁴⁴ Usp. Z. Trenti, *Specifiche competenze dell'educatore*, u: *Quaderni della Segreteria Generale CEI, UFCN*, II (1998) 33, str. 12-13.

prema horizontu "obećane zemlje". Objektivna vrednota, modelirana jednom zasvagda, ne privlači kao ranije. Evolucija i brze promjene zaoštrile su osjećaj za avanturom, odnosno pokušajima traženja koje se ne miri s time da bude definitivno.⁴⁵

Sve ide u prilog zaključku da odgojitelj ne može pribjeći improvizaciji, nego voditi računa o tome da je došlo do nečuvane situacije koja ga sili na premišljanje cijelog njegova profesionalnog identiteta a time i katehetskog itinerarija. Očito je da je nužno voditi računa o "antropološkom zaokretu", koji je u katehezi prisutan od sedamdesetih godina prošloga stoljeća. U tom kontekstu od izuzetne je važnosti promicanje takvog lika vjeroučitelja koji će biti kadar živjeti s mladima na 'velikoj tržnici', što traži premišljanje dubokog smisla odgajanja i 'biti u školi'.

Vjeronauk u školi je na crti pružanja pomoći tisućama učenika. On bi trebao biti tako postavljen da učenici vide da je to zaista nešto što im pomaže. Prema U. Hemelu,⁴⁶ u situaciji nepreglednosti, rascjepkanosti i gubitka životne orijentacije u suvremenom životu, mladi ipak osjećaju potrebu za pregledom, cjelovitošću i orijentacijom, što škola mora ozbiljno uzeti u obzir. Vjeronauk mora biti u službi promocije učenika, osposobljavajući ih za kritičku racionalnost i razvijanje emocionalnosti u religioznim pitanjima. Gledajući školsko-pedagoški i obrazovno-teorijski, škola treba promicati sposobnost za mijenjanje perspektive i za diferencirano uočavanje. Stoga se opravdano može reći da je vjeronauk dijakonijska služba Crkve. On je djelo služenja dobru čovjeka,⁴⁷ štoviše, u službi spašavanja ljudskoga koje je u opasnosti. Potrebno je nanovo povjerovati da je religiozna promocija, bilo kroz vjerski odgoj u školi ili u župnoj zajednici, dio prave ljubavi i istinske promocije čovjeka.⁴⁸ Prezentiranje evanđeoske poruke mora, u prvom redu, isticati presudno značenje pronalaženja vlastitog identiteta, odnosno izgradnju vlastitog koncepta i načina života, što je sve važnije u današnje vrijeme "koje često stvara 'pseudoidentitete tako što se s jedne strane neutraliziraju, a s druge strane izjednačavaju životne vrednote".⁴⁹ Vjeronauk

⁴⁵ Isto, str. 13.

⁴⁶ Usp. U. Hemel, *Ohrabrenje za život i prenošenje ciljeva religiozne kompetencije školskog vjeronauka danas*, u: *Kateheza* 22 (2000), str. 138.

⁴⁷ *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, u: *Katehetski glasnik* II (2000), 2, str. 10-11.

⁴⁸ Sinodo nazionale delle diocesi della Germania Federale, *Scuola e insegnamento della religione*, Leumann (Torino), Elle Di Ci, 1997., 2.6.1.

mora pomoći da se već kod djece i mladih ne stvori tzv. religiozna shizofrenija, kada se vjera i život postavljaju jedno uz drugo kao dva različita svijeta, bez međusobne povezanosti i prožetosti.⁵⁰

U zapadnom svijetu, kaže J. Gevaert,⁵¹ dominira ideja da je pravo služenje čovjeku, koje zaslužuje pažnju, socijalnog, pedagoškog, ekonomskog i političkog reda. Inzistira se na poboljšanju uvjeta života, osiguranju zdravstvene zaštite, promoviranju demokracije itd. Prema tome, i vjeroučitelj bi trebao biti više socijalni radnik i heroj ljubavi (karitasa) prema bližnjemu. Za kršćanina je, naprotiv, primarno pitanje "religiozne promocije", koja je dio ljubavi i prave promocije čovjeka. To je izražaj ljubavi prema čovjeku. Stoga će vjeroučitelj trajno imati na pameti sliku Boga koji se u odnosu na čovjeka postavlja u obliku "prijedloga", a ne nalaganja. Ne radi se o nekoj podređenosti, koja guši njegovu slobodu. Riječ je o daru, o prijedlogu saveza koji čovjeka dubinski ispunja. To pretpostavlja takvog odgojitelja, odnosno vjeroučitelja koji će promovirati Kristov prijedlog koji vodi ka zrelosti vjere, što se dakako ne može postići tradicionalnim paternalističkim stilom doktrinarnog poučavanja (tzv. indoktrinirajuća kateheza), već više tzv. iskustvenom katehezom.⁵²

Dakako, činjenica je da približavanje mladom čovjeku nije lagan zadatak "jer on sebi nije sposoban postaviti pitanje o smislu života, sebi priznaje beskonačnu slobodu, živi u mutnoj sadašnjosti bez nade u budućnost".⁵³ Stoga je najpreči zadatak znati znalački buditi pitanja. To znači da i Crkva, putem vjeronauka, treba znati ponuditi prijedlog za svakoga koji traži smisao vlastitoga postojanja.⁵⁴ Sposobnost vjeroučitelja očitovat će se u tome da nađe "prozor" kroz koji će se ući u "kuću Evanđelja", da se u svoj punini vidi ostvarenje Isusova projekta: "Dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju" (Iv 10,10). Stoga se postavlja pitanje je li potrebno uvijek počinjati od

---

⁴⁹ A. Pavlović, *Religiozni odgoj u sustavu javnih škola*, u: *Kateheza*, 23 (2001) 4, str. 351; *Usp. Poruka hrvatskih biskupa...*, br. 2.

⁵⁰ E. Alberich, *Kateheza danas. Priručnik fundamentalne katehetike*, KSC, Zagreb, 2002., str. 35.

⁵¹ Usp. J. Gevaert, *Prima evangelizzazione...*, str. 126.

⁵² E. Alberich, *Il catechista di fronte alle nuove sfide*, u: Istituto di catechetica. Facoltà di scienze dell'educazione UPS, *La formazione dei catechisti. Problemi di oggi per la catechesi di domani* (C. Bissoli - J. Gevaert), Elle Di Ci, Leumann, (Torino) 1998., str. 48.

⁵³ A. Mateljan, *Postmoderna i teologija...*, str. 397.

⁵⁴ Usp. G. Barbon - R. Paganelli, *Cammino per la formazione dei catechisti*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1993., str. 55-58.

čovjekove grešne situacije, s govorom o posljednjem sudu, o svršetku svijeta i sl.? Činjenica je da je u zapadnom svijetu na snazi jaka težnja za tzv. 'mesijanskim dobrima', makar se ona promatrala u sekulariziranoj formi, kao što su: socijalna pravda, svjetski mir, poštivanje prirode, jednakost među osobama, prava čovjeka, univerzalno bratstvo, prevladavanje siromaštva itd. Produbljivanje ovih temeljnih vrednota na crti je postizanja blaženstva Božjega kraljevstva. Naime, tko god ozbiljno i kritički razmišlja o velikom pothvatu ljudskoga postojanja suočit će se s pitanjem temeljnoga i posljednjeg značenja tog 'pohvata'.⁵⁵

J. Gevaert postavlja pitanje: nije li "kategorija života", "punine života" najprikladnija da se pomogne čovjeku u približavanju poruci Evanđelja? Tako bi i vjeronauk bio u službi umijeća življenja. Kategorija "života", i njoj srodnih kategorija, kao što su sreća, sloboda, puno ostvarenje, istina, zajedništvo, ljubav, pravda, mir, spasenje itd., igra veliku ulogu u rječniku i ponašanju mladoga čovjeka. Činjenica je da se kršćanstvo od svojih početaka, koristeći se govorom hebrejskog ambijenta, predstavlja kao "put prema životu ili kao put života", dok je zapadna kateheza posljednjih stoljeća u prvi plan stavljala "grieh" (istočni grieh) kao polazište za pristup evanđeoskoj poruci.⁵⁶ A temeljna stvarnost Evanđelja nije grieh, nego ljubav Boga koji spašava.

3. Religiozna kompetencija - usredotočiti se na srž kršćanske poruke i biti spreman pružiti obrazloženje osobne nade

Može li se događati promocija čovjeka i vjeronaukom koji bi trebao vjeroučenike učiniti kompetentnima u vjeri, ako sam vjeroučitelj nije "religiozno kompetentan", ako nije teološko-katehetski educiran odnosno ako mu nije dovoljno jasna srž Kristove poruke? To očito ukazuje na pitanje razvijanja sposobnosti da svoj život i svijet kompetentno tumači, u svjetlu Evanđelja. Za to nije dostatan samo redoviti teološki studij nego je potrebno trajno usavršavanje. Za vjeroučitelja i vjeroučenika, u kulturalnom i religioznom pluralizmu, bitan je zadatak trajne izgradnje kršćanskog identiteta, što je osnovna

⁵⁵ Usp. J. Gevaert, *Catechesi...*, str. 168-169.

⁵⁶ Usp. J. Gevaert...

pretpostavka da se na nov način može predstaviti kršćanska vjera i da se može stupiti u interkulturalni i međureligijski dijalog.⁵⁷

Religiozno kompetentan vjeroučitelj, a sutra bi to trebao postati i vjeroučenik, jest onaj koji je 'odrastao u vjeri', kadar uočiti i prenositi središnji sadržaj kršćanske poruke. U situaciji marginalizacije kršćanskih stavova i uvjerenja, beznačajnih za suvremeno društvo, vjeroučitelj se treba predstaviti kao onaj koji ima dostatan stupanj zrelosti vjere, u smislu da je ukorijenjen u svijet,⁵⁸ čovjek svoga vremena, u kojem se trajno događa integracija vjere i života. Sekularizirano društvo svodi vjeru na obezvrijeđeni proizvod, eventualno koristan u nekim kritičnim situacijama. To je izazov za vjeroučitelja da znade voditi do uvjerljiva odgovora, odnosno da se isplati biti kršćaninom. Činjenica je, naime, da, u situaciji zapadnog društva koje je "bolesno od etike",⁵⁹ postoji naglašen rizik sekularizirane vjere, čemu su izloženi i vjeroučitelji. Treba reći da je neuralgična točka u tome što pravo središte kršćanske objave nije etika, nego milost i pomirenje. Radi se o Božjoj grandioznoj inicijativi u odnosu na čovjeka i pomirenje čovjeka grešnika, što je iznad svake etike. Upravo milost i pomirenje relativiziraju jednostranost i određenu zatvorenost etičke obveze. Nema prave inkulturacije ako se ne shvati da su milost i pomirenje, a ne samo etika, temeljne činjenice kršćanske vjere.⁶⁰

Zabrinjavajuće je zaboravljanje temeljnih dimenzija kršćanske vjere kao što su ljubav, zahvaljivanje i klanjanje Bogu, potpuno povjerenje u njega i u njegovu spasiteljsku ljubav u Isusu Kristu, te prihvaćanje Kraljevstva Božjega i nade života vječnoga.⁶¹ Kršćanstvo je radosna vijest. J. C. Barreau opravdano kaže da su kršćani prvih stoljeća shvaćali kršćanstvo kao mudrost, kao vijest, i to dobru i radosnu vijest, a ne ponajprije kao moral ili kao doktrinu. Ta radosna vijest znači da tlačenje, krah pa ni sama smrt nisu zadnja riječ života. U temelju čovjekova biće nije apsurd, nego ljubav. I svijet će uspjeti, ako se otvorimo ljubavi,⁶² za što nam daje sigurnost

⁵⁷ Usp. C. De Souza, *Evangelizzare in un contesto plurireligioso e multiculturale*, u: *Catechesi*, 69 (2000), str. 10-16.

⁵⁸ E. Alberich, *La formazione...*, str. 49.

⁵⁹ J. Gevaert, *Catechesi ...*, str. 126.

⁶⁰ *Isto*, str. 127.

⁶¹ *Isto*.

⁶² J.-C. Barreau, *Catéchèse à l'heure de la déchristianisation*, u: *Catéchèse*, 11 (1971) 42, str. 43.

Kristov pashalni misterij. Nasuprot shvaćanju budućnosti koja bi bila puko produžavanje sadašnjosti, nastavak slabosti i neprestano padanje, kršćanska teologija nudi "perspektivu otvorene povijesti... Svijest o posljednjim stvarima čuva čovjekovu otvorenost za novost Božje budućnosti koja dolazi, za novost koja je korjenito plod njegove slobode, a dostižna je samo kao obećanje".⁶³ Nema sumnje da se vjeroučitelju postavlja zadatak i usvajanja novoga govora o eshatološkim temama.⁶⁴

Za kršćanina je, kao vjernika i klanjatelja Bogu, sam korijen njegova identiteta u priznanju da se sam Bog na jedinstven i neopoziv način objavljuje u Isusu Kristu. Osoba Isusa Krista je u središtu kršćanstva. Kršćanin ne vjeruje u nauku, nego u osobu. To znači da se vjeronauk ne može svesti na seriju informacija o religioznoj činjenici ili čak o kršćanstvu kao takvom niti može biti uvjetovan samo od trenutačnih interesa djece i mladih. Isto tako, vjeronauk nema svrhe ako odgaja samo za socijalno i humanitarno zalaganje, zanemarujući odgoj vjerničkog odnosa prema Bogu, klanjanja i prihvaćanja njegove inicijative ljubavi, objavljene u Isusu Kristu.

U predvođenju vjeronaučnog procesa dolazi trenutak kada vjeroučenici od vjeroučitelja očekuju mišljenje, odnosno stav, tj. da kao osposobljeni komentator protumači njihovo iskustvo, ukaže na put prema rješenju. Vjeroučitelj u vjernosti Bogu i čovjeku mora biti dostatno osposobljen da znade u određenom trenutku dati kompetentan odgovor. To nužno pretpostavlja i njegovu prožetost Kristovom porukom, kako bi vjeroučenici vidjeli da on ne samo da drži do onoga što govori, nego da to i živi. To podrazumijeva i spremnost vjeroučitelja da dade odgovor vjeroučeniku koji zatraži obrazloženje nade kojom je ispunjen (usp. 1 Pt 3,15). Najveća je opasnost ako se, u strahu od zrelosti vjere, poput brojnih vjernika pa čak i svećenika, vjeroučitelj zadovoljava infantilnom religioznošću, bez zalaganja u kritičkom, odgovornom i slobodnom religioznom sazrijevanju.⁶⁵

U svezi s rečenim, kompetentnost vjeroučitelja mjerit će se prema tome koji se cilj kateheze stavlja u središte pozornosti. Suvremeni katehētici, uz poznavanje vjere, trenutak obraćenja i djelatni vid kateheze i vjere, ističu da valja inzistirati "na središnjosti

⁶³ F. Rode, *Biti i opstati*, str. 222.

⁶⁴ A. Tamarut, *Katolička teologija u svjetlu postmoderne*, u: A. Tamarut, Bog Otac i Majka, KS, Zagreb, 2002., str. 127-143.

⁶⁵ E. Alberich, *Il catechista di fronte ...*, str. 48.

vjere kao temeljnog stava kršćanskog rasta, pa dakle i kao dinamičke pokretnosti cjelokupne osobnosti u nasljedovanju Krista, što obuhvaća bilo skladan razvoj spoznajne dimenzije bilo djelatnu otvorenost prema raznim izričajima kršćanskog djelovanja: molitva, slavlje, slušanje, sudjelovanje, zalaganje, poslanje”.⁶⁶

4. *Komunikacijska kompetencija - stimulirati stvaralačke pristupe u vjeronaučnom procesu*

Ako je, kao što je rečeno, temeljni cilj škole osposobljavati nove generacije da žive na “velikoj tržnici”, profesionalni odgojitelj mora znati osposobljavati učenika za čitanje raznih kodova, logika i govora koji karakteriziraju kompleksno društvo. To znači da je jedna od odgojnih i kulturalnih hitnih nužnosti našega vremena naći instrumente da se prijeđe od 'zbrke govora Babilona' do 'govora sporazumijevanja Pedesetnice'. To je preduvjet za uspostavljanje mogućnosti dijaloziranja i komuniciranja i za stvaranje zajedništva, iznad svake podjele, i marginalizacije.

Da bi mogao osposobljavati za življenje, u doba vrijednosne nesigurnosti, odgojitelj mora znati uspostaviti relacijske sigurnosti, usredotočujući se na osobne interakcije, a ne samo na tehniku. Stoga je vjeroučitelj posebno prepoznatljiv po sposobnosti komunikacije. On je po pozivu komunikator. U tom smislu mora biti svjestan da je vjeronauk/kateheza ne samo komuniciranje poruke nego i iskustva vjere. Valja, naime, imati pred očima da su teme čuvstvenosti i iskustva bitne za mentalitet postmoderne, odnosno da “postmoderni čovjek shvaća slobodu kao mogućnost ostvarenja novog iskustva, bez velikog obaziranja na odgovornost i etičke norme”.⁶⁷ Imajući pred očima taj trend, vjeroučitelj će o njemu ozbiljno voditi računa, bez nepotrebne sumnjičavosti ili nepovjerenja prema naglašavanju važnosti iskustva. Suvremena katehetika govori sve više u prilog komunikacijske sposobnosti koja se sastoji u “znati dijeliti iskustva vjere” ili “pričati život”, odnosno vlastito iskustvo vjere, na način da se od toga načini objekt refleksije i interpretacije. Stoga nije svejedno kakvu sposobnost izražavanja ima i znade li “dijeliti iskustva

---

⁶⁶ E. Alberich, *Ciljevi (kateheze)*, u: *Religijsko-pedagoški katehetski leksikon*, KSC, Zagreb, 1991., str. 109.

⁶⁷ A. Mateljan, *Postmoderna...*, str. 400.

vjere”.⁶⁸ Pritom je pozvan ukazati na autentično poimanje iskustva, odnosno da nema prave budućnosti ako se čovjek ne stavi u odnos s Božjom riječi, s biblijskim i crkvenim iskustvom koje je obavezni izvor tumačenja i vrednovanja. U protivnome otvara se put samoprijevari. To znači da se vjeroučitelj predstavlja kao svjedok, kao onaj koji priopćuje ono u što se je uvjerio, što je provjerio i doživio u prijateljevanju s Kristom i braćom u vjeri, pri čemu je od temeljnog značenja participiranje na iskustvu kršćanske zajednice.⁶⁹

Vjeroučenik treba svjedoka, odnosno kompetentnog partnera u religioznom iskustvu,⁷⁰ jer se vjera prenosi najviše u živom dijalogu, verbalnom ili neverbalnom. Najbolje prenošenje vjere ostvaruje se od strane osobe koju je vjera promijenila. Isto tako i vjeroučitelj posjeduje više znanja, on nije zbog toga tako superioran da bi se samodopadno uzdizao nad učenike. Naprotiv, između njega i vjeroučenika uspostavlja se stav očinstva/majčinstva, a nadasve bratstva (usp. Mt 23, 8-12).⁷¹

Komunikacijska dimenzija vodi računa o stvaralačkom učenju. U protivnome događa se tzv. ideologizacija, kada se jedan model, jedna istina, jedna duhovnost proglašavaju konačnima, čime se umanjuje bogatstvo drugih pristupa. To shvaćaju i mnogi u hrvatskom školstvu pa će npr. u biologiji tema Božje kreacije (da je Bog stvorio svijet) trebati biti barem jednako tretirana kao i Darwinova teorija. Sada je pitanje kako će se učenicima pokazati valjanost nekih postavki, odnosno da je kršćansko gledanje daleko bolje i perspektivnije. Vjeronauk, osobito u srednjoj školi, treba voditi računa o činjenici da sekularistički govor i stav, pretvoren u globalni horizont, često ne dopušta postavljanje “pitanja Boga”. Štoviše, ono postaje beznačajno. S time se može povezati i pojavljivanje tzv. nihilističke kulture, za koju problem smisla i temelja života prestaju biti pravo pitanje. Korijene toga stanja čini se treba tražiti u gubitku etičkih jasnoća, to jest univerzalnih

⁶⁸ E. Alberich, *La formazione...*, str. 50.

⁶⁹ O katehezi kao komuniciranju riječi pomoću iskustva vjere, vidi: E. Alberich, *Crkva kateheza*. Rasprava o fundamentalnoj katehatici, KSC, Zagreb, 1999., str. 84-89.

⁷⁰ Usp. T. Ivančić, *Crkveno-svjedočko zvanje i poslanje vjeroučitelja u suvremenoj hrvatskoj školi*, u: *Kateheza*, 21 (1999) 4, str. 312-318.

⁷¹ O Božjem majčinstvu u biblijskoj predaji, te o majčinskoj dimenziji Boga u teološkom promišljanju i mističnom iskustvu odnosno u rastu spoznaje o Bogu i čovjeku, što je od posebnoga značenja u vjeroučiteljevoj komunikaciji poruke i iskustva vjere, vidi: A. Tamarut, *Bog Otac i Majka*, KS, Zagreb, 2002., str. 87-101.

vrijednosti. Sudeći po mnogim pokazateljima, u odnosu na razne ideologije, ne radi se više o obrani "postojanja religiozne datosti". Čini se da današnjega čovjeka, općenito govoreći, vjera sve manje zanima. Prvi izazov za evangelizaciju, konkretno i za vjeronauk u školi, jest pronaći takav govor koji će pokazati da je kršćanska vjera važna, štoviše, odlučujuća da bi se moglo razumjeti čovjeka. Drugim riječima, glavni je zadatak pokazati značajnost vjere u odnosu na život jer su na djelu duboki zaokreti u "tumačenju čovjeka".

U vrijeme tzv. slabih i rastrganih misli, kada opada moć obrazlaganja i dokazivanja, vjeroučitelj mora biti 'majstor' u snalaženju, u izricanju kršćanske poruke u kraćim mislima, odnosno rečenicama, pogotovo kada je 'zaskočen' od iznenadnih pitanja učenika. Svojedobno su neki teolozi zastupali "Kratke formule vjere", kojima bi se u kratkim crtama izrazilo ono što je sržno. Naime, valja voditi računa i o tome da često prevladava oblik komunikacije koji se sastoji od kratkih opaski i brzih zaključaka, što talijanski sociolog Francesco Alberoni zove 'rastrganim mišljenjem'.⁷² Djeca vrlo teško prate neko drugo logično razmišljanje tijekom jednog cjelovitog predavanja. Odsutna su i gube nit. Ako učitelj želi privući njihovu pozornost, često mora "razmrviti" vlastito razmišljanje. Nema sumnje da o toj činjenici valja voditi računa.

U učinkovitoj komunikaciji ostaje neizostavljiva potreba trajnog vođenja računa o "empatskom slušanju". A empatija podrazumijeva sposobnost uranjanja u subjektivni svijet drugoga i sudjelovanja, kolikogod je to moguće, na njegovu iskustvu, bilo verbalnom bilo neverbalnom komunikacijom. To znači staviti se na mjesto drugoga, vidjeti i osjetiti svijet kao što ga on vidi i čuti kao što ga on čuje, ne pribjegavajući dakako permisivizmu, neutemeljenoj spontanosti i improvizaciji. Dakako, to pretpostavlja i potrebu uspostavljanja zdravog odnosa sa svakim od učenika.⁷³ To je odraz inkulturacije vjere, koja se oslanja na paradigmu misterija utjelovljenja po kojem sam Bog, utjelovljujući se u Isusu Kristu, prihvaća ljudska ograničenja kako bi se "upovijesnio" i približio čovjeku.

---

⁷² U potvrdu toga dovoljno je uzeti primjer talk-showa, u kojima sudionici mogu izgovarati samo kratke rečenice, a nikada izložiti cjelovito razmišljanje. Odmah ih se prekida nekom upadicom, opaskom ili prebacivanjem na telefonski poziv. Zato ne uspijevaju dokazati, na logičan način, koliko je ono što kaže drugi pogrešno. Tako je, na kraju, onaj koji ne zna neki predmet ili ima sasvim krivo mišljenje izjednačen s velikim stručnjakom, tj. sve je relativizirano.

⁷³ Usp. N. Lončarić Jelačić, *Integralna kultura ...*, str. 61; G. Barbon - R. Paganelli, *Cammino...*, str. 96.

Vodeći računa o iznesenome, može li se prihvatiti činjenica da vjeroučitelj 'ne radi na sebi' kako bi porastao u sposobnosti komunikacije? U pretpostavci, npr., da je introvertiran, ne može se opravdati tvrdnjom: "Ja sam takav, ne ide mi komunikacija", i tako ostati "u svome svijetu". Naprotiv, on se mora, studirajući i komunikacijske teorije, vježbati za kreativni pristup u komunikaciji, odnosno predvođenju vjeronaučnog susreta. To na poseban način mora činiti onaj koji ima još odgovorniju, odnosno vodstvenu ulogu (kao npr. mentor, savjetnik, nadzornik/savjetnik, voditelj stručnih vijeća vjeroučitelja). Tu svakako spada i sposobnost 'ravnanja konfliktima', kako u radu s vjeroučenicima tako i među samim vjeroučiteljima. To je tim potrebnije za današnje društvo u kojem je komunikacija sve više konfliktna i eliminatorska, a trebala bi više biti kompetitivna i kooperativna.⁷⁴

Valja, na kraju, reći da je vjeroučiteljeva komunikacijska sposobnost presudna u procesu "rasterećenja" vjeroučenika, u procjeni mogućnosti njegove opterećivosti. Uza sve to što je potrebna određena revizija programa, odnosno kreativno pedagoško promišljanje kako bi se što bolje uprisutnio vjeronaučni kriterij "vjernosti Bogu i čovjeku", ipak nije rješenje samo u automatskom skraćivanju nego u snalažljivosti i kreativnosti vjeroučitelja. Naime, isti program jedan će vjeroučitelj izvesti tako da bude na radost i rasterećenje vjeroučenika, dok će drugi brzo proizvesti tzv. katehetsku zasićenost.⁷⁵

5. *Eklezijalna kompetencija - promicati svijest crkvenosti i suodgovornosti svih odgojnih čimbenika (obitelji, župne zajednice i škole)*

Već smo spomenuli važnost naglaska na iskustvu vjere vjeroučitelja. Međutim, nije dovoljno samo njegovo iskustvo. Nema, naime, uvođenja u vjeru i život kršćanske zajednice ako u njoj ne postoji globalno iskustvo kršćanskog života. Činjenica je da se ni "promjena metoda ni usredotočenost na sadržaj ili adresate nisu pokazale efikasnim da bi izliječili raširenu nevoljkost u odgoju

⁷⁴ Usp. dr. Pavao Novosel, na VII. znanstvenom skupu: Trenutak hrvatske komunikologije na Fakultetu političkih znanosti, Večernji list, 9. 12. 1998.

⁷⁵ Usp. M. Šimunović, *Vjeronauk opterećivanje - rasterećivanje učenika*, u: Katehetski glasnik, IV (2002) 1, str. 77-81.; N. Lončarić Jelačić, *Integralna kultura...*, str. 61.

vjere. Zajednički nedostatak svim tim pokušajima stoji u traženju rješenja problema unutar funkcioniranja katehetskog čina, dok ga u stvarnosti treba tražiti u odnosu na eklezijalni i obiteljski kontekst koji ne funkcioniraju kao odgovarajuća potpora. Danas je prijeko potrebno spojiti zajedno dvostruku vjernost Bogu i čovjeku, ali taj se posao i čini teškim i zbog odsutnosti zajednica sposobnih da žive, slave i u ljubavi izraze vjeru, kao i zbog odgojne odsutnosti.⁷⁶

Kriza kredibiliteta velikih institucija, konkretno i Crkve, velik je izazov za vjeroučitelja da se zalaže za novi i drugačiji način "biti Crkva", tj. pružiti mogućnost iskustva Crkve koja bi bila uvjerljiva i vjerodostojna. To pretpostavlja angažirano uključivanje u župnu zajednicu i traženje načina da se ona mijenja kako bi mogla zahvatiti djecu i mlade i sve tražitelje.⁷⁷ Vjeroučitelj bi trebao imati duboku eklezijalnu svijest, ne očekujući pritom neku idealnu crkvenu zajednicu, jer je ona u isto vrijeme na svoj način i sveta i grešna. Stoga je od temeljne važnosti da vjeroučitelj djeluje u svijesti da je poslan od Crkve, od kršćanske zajednice i da je pozvan, na školi primjeren način, podsjećati učenike kako nema cjelovitog odgoja i rasta u vjeri bez uključivanja u kršćansku zajednicu u kojoj se, navještajem Božje riječi i slavlja sakramenata, događa jedinstven i cjelovit susret s Isusom Kristom, u zajedništvu s drugima.

Ako je presudna podrška kršćanske zajednice, onda će trebati naći načina da s njom i surađuje. Štoviše, svjestan da je vjeronauk osuđen na neuspjeh ako nema podrške obitelji i župne zajednice, vjeroučitelj je pozvan poraditi na traženju mehanizama za ostvarivanje suradnje triju odgojnih čimbenika: obitelj, župna zajednica i škola. U tom smislu potrebno je njegovo uključivanje, gdje je to moguće, i u neke strukture kao što je župno pastoralno vijeće. U svakom slučaju, on će morati naći načina da izvjesti to župno tijelo o svome radu, da dobije čak i određene upute. Jer župna se zajednica ne može osloboditi odgovornosti za cjelovit odgoj vjere koji se događa i putem školskog vjeronauka.

Prijedlog "Osnova za reformu školstva Republike Hrvatske" (lipanj 2000.) ističe nezaobilaznu ulogu obitelji, to jest da bi se u

⁷⁶ Usp. G. Bardoni - R. Paganelli, *Cammino...*, str. 60.

⁷⁷ Da bi mogao stimulirati komplementaran odnos između vjeronauka u školi i kateheze u župnoj zajednici, vjeroučitelj svakako treba uzeti u obzir postavke koje se donose u dokumentu Hrvatske biskupske konferencije, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice - Plan i program* (izradili M. Šimunović i B. Škunca), NKU HBK - HILP, Zagreb-Zadar, 2000.

odgoju i obrazovanju moralo voditi računa o onim vrijednostima koje djeca žive u obitelji.⁷⁸ To je vrlo dobra postavka, ali se odmah postavlja pitanje kako će obitelj, izložena nizu utjecaja, izvršiti svoju ulogu ako joj se ne pomogne. To znači da bi vjeroučitelj trebao naći mehanizme za suradnju s roditeljima. U Europi se gotovo na svim stručnim skupovima može zapaziti poziv na okrenutost obitelji, kao prvom navjestitelju i odgojitelju vjere. Dakako, suradnja s roditeljima pretpostavlja i rast u svijesti da oni nisu više objekt, već subjekt i primarni partner u odgoju a time i u suradničkom odnosu kada je riječ o odgoju vjere. Vjeroučitelj bi trebao voditi računa o uključenosti roditelja u školske strukture te o mogućnosti privatnih i zajedničkih susreta s njima. Nažalost, valja priznati da još nije osmišljen sadržaj takvih susreta. Osjeća se hitna potreba izrade svojevrsnog vodiča za vođenje tzv. roditeljskih sastanaka, bilo o temama bilo o načinu rada. Štoviše, u doglednoj budućnosti trebat će razmišljati i o nekim posebnim materijalima koji će im se moći ponuditi, sve na crti školskoga vjeronaučnog programa. Bit će to izvanredna i iznimno važna prilika za prvu evangelizaciju, to više što se mnogi roditelji prvi put susreću s Crkvom upravo preko vjeroučitelja. Pritom je nužno voditi računa o činjenici da su roditelji sve educiraniji u mnogim odgojnim pitanjima i da se ne može pred njima nastupiti neznačajki, a pogotovo ne paternalistički.

Sve govori u prilog stvaranja tzv. odgojnog saveza svih odgojnih čimbenika, u ovom slučaju obitelji, župne zajednice i škole. Bez toga školski vjeronauk, pa i cjelokupno uvođenje u vjeru, nema učinkovitosti pa čak ni budućnosti.⁷⁹ To pitanje valja posebno razraditi. U svakom slučaju, nitko se ne može odreći svoje uloge, odnosno tako delegirati drugoga, kao npr. roditelji i župna zajednica župnog katehetu ili vjeroučitelja školi, a da ne daju svoj doprinos u cjelokupnom procesu.

⁷⁸ Tu pozitivnost ističe i mons. dr. Marin Srakić, predsjednik Vijeća HBK-a za katehizaciju, u posebnom dopisu "Doprinos javnoj raspravi", upućenom Ministarstvu prosvjete i športa Republike Hrvatske (8. rujna 2000.) - vidi: Katehetski glasnik, II (2000), str. 155-157.

⁷⁹ Usp. M. Šimunović, *Evangelizacijsko djelo Crkve u župnoj katehezi i školskom vjeronauku. Dileme i perspektive hrvatskog modela*, u: Riječki teološki časopis 11 (2003), str. 171-209.

6. Obraćenička kompetencija - rasti u svijesti trajne metanoje

Na kraju, treba reći da je vjeroučitelj pozvan trajno 'vjernički rasti', kako bi mogao biti prikladan instrument za prenošenje vjere. Jer, treba trajno učiti kako biti odgojitelj vjere, suprotstavljajući se tendenciji postmoderne koja ne "podnosi obraćenja niti ikakav žar".⁸⁰ A upravo je dimenzija obraćenja bitna za kršćanski život. Riječ je o potrebi zaokreta u našim životima, koji se događaju nakon trajnog druženja s Božjom riječi, u susretu sa samim Kristom. Štoviše, prevladava uvjerenje da u religioznoj panorami nije više odlučujući lik vjernika 'praktikanta', već 'obraćenika'.⁸¹ U protivnome, vjeroučitelj je "zanatlija" a ne onaj koji vodi do susreta s Kristom.

Ukazao bih na dva zaokreta ili obraćenja, ono na duhovnom planu kao i ono na profesionalnom planu. Prvi se odnosi na duhovno sazrijevanje, na rast u vjeri i sve autentičniji život prema Kristovu programu, a drugi na nalaženje novih putova koji vode do susreta Boga i čovjeka. I za jedno i za drugo, a posebno ono prvo obraćenje, treba reći da je teško izvedivo, štoviše, i neprivlačno ako se čini jer se mora, bez dubinski ispravne motivacije.

Kršćanstvo je vjera radosti, čemu je temelj evanđelje jer je ono, kako je prethodno rečeno, navještaj radosti. I obraćenje, koje pretpostavlja i određenu pokoru, mora imati ton posebne odnosno obraćeničke radosti. Čovjek, kršćanin, raduje se što se milošću Božjom uspio vratiti od zla na pravi put, što ponovno, poput izgubljenoga sina, može sudjelovati na Očevoj gozbi. Tada se raduju i Bog i čovjek zajedno. Takva radost ima eshatološko značenje jer izvire iz iščekivanja ostvarenja Kraljevstva Božjega.

Ta se vjeroučiteljeva radost u vjeri odražava i na pronalaženje novih metodičkih pristupa, nasuprot stereotipima koji ne vesele ni njega ni vjeroučenike. Tko se ne zna 'otvoriti novome', štoviše, uočiti to u radu s vjeroučenicima, i omogućiti da to dođe do izražaja, taj će u vjeronauku vidjeti samo teret, tj. predavati što je propisano (prema katekizmu, više po sustavu pitanja/odgovori), a da ne osjeti nikakve radosti. Što se događa ako i sama vjera nije življena iz radosti?

---

⁸⁰ Usp. A. Mateljan, *Postmoderna...*, str. 407.

⁸¹ Usp. M. Villers, *D'une catéchèse de transmission à une catéchèse d'initiation*, u: *Lumen vitae*, 56 (2001) 1, str. 75-96.

U tom smislu, vjeroučitelj je kao svjedok vjere pozvan na trajno preispitivanje, koje će biti daleko učinkovitije ako se odvija u okviru župne zajednice, u sakramentalnom životu posebno u slavlju Euharistije.

UMJESTO ZAKLJUČKA

1. Suvremeni odgojitelj u vjeri pozvan je trajno voditi računa o novim utjecajima, odnosno izazovima postmoderne svijesti. Štoviše, oni su mu još jači poticaj za što stvaralačkiji pristup u vjeronaučnom radu, bez obzira na povremena razočaranja.

2. Najgore rješenje bilo bi "upadanje u kolotečinu", rutinsko obavljanje vjeronauka, bez traženja odgovora na nove izazove. Još pogubnije bi bilo dopustiti "da nas vodi neka negativna računica, kada ne bismo dopustili da nas vode vizije što u sebi nose pozitivan, smislen sadržaj te koje usmjeravaju naše djelovanje i daju nam hrabrost za djelovanje".⁸² To se neće dogoditi bez drugačije suradnje obitelji, župe i škole, kada će vjeroučitelj i vjeroučenici moći računati na prijateljsku vjerničku podršku.

3. Odgovornost Crkve, u našem slučaju vjeroučiteljâ koji u njezino ime djeluju u školi, postaje sve izraženija. Zato je stjecanje nekih specifičnih kompetencija za vjeroučitelje od osobite važnosti. Oni imaju posebnu odgovornost, odnosno o njima mnogo ovisi kako će se djeca i mladi postaviti prema životu u cjelini, pred temeljnim etičkim pitanjima i kako će uspostaviti etičan odnos prema sebi i svijetu u kojem žive, odnosno kako će se služiti dostignućima suvremene tehnologije. Svima je jasno, makar to neki i ne htjeli javno priznati, da "u tehničko-tehnološkom svijetu u kojem sve više prevladava etički relativizam koji je izgubio kriterije za razlikovanje dobra i zla, korisnog i štetnog, tu zadaću i to poslanje ne može nitko umjesto Crkve odraditi".⁸³ Jer ona se temelji na Božjoj objavi o izvornom smislu čovjekova života i na njegovoj ljubavi koja preobražava i spašava. Ako Crkva ne bi pravo iskoristila evangelizacijsku šansu koja joj se pruža i u školskom vjeronauku i dala njoj svojstveni doprinos u ostvarenju vrijednosno usmjerene škole, gubila bi i dalje svoju vjerodostojnost "koja je već teško

⁸² Usp. J. kard. Ratzinger, *Sol zemlje*, str. 236.

⁸³ N. Lončarić Jelačić, *Integralna kultura...*, str. 59.

narušena u kontekstu sve većeg porasta etičkog relativizma od strane mladih i još mladih naraštaja”.⁸⁴

RELIGIOUS UPBRINGING IN THE SITUATION OF RELATIVISM OF ETHICS AND PEDAGOGICAL PESSIMISM

Religion teachers confronted with post-modern spirit
and need of permanent upgrading

Summary

The author's assumption is that, in search of the reasons for certain disorientation in catechistic process, and especially poor integration of children and young people into Christian community, it is necessary, instead of shifting responsibility to some educative factors, to confront fearlessly with the changes in the world, the direction and outcome of which we cannot predict. Post-modern spirit, which has brought confusion and relativism of ethics in the sphere of thinking and culture of living, has been increasingly less founded in Christian principles. This should not be the reason for pedagogical pessimism and resignation, but a challenge for rethinking and refocusing of the project of religious upbringing.

Recognizing the issues which a modern and transformed man has become more and more sensitive about, religious upbringing should try to offer such a project in which Christian view of the world and life will be represented as something much more important and promising than anything offered on the “wholesale market of life”. Considering the fact that it is in school where Church has one of the best chances to meet with the young generation, the author thinks that the catechist's role is of crucial importance in it. But, he/she must be aware that he/she can obtain adequate competence only by permanent improving, in order to become a competent mediator of the encounter between God and man in an unstopably changing world. At it, he/she should hold to educative, promotive, religious, communicative, ecclesiastic and converting competence, demonstrating that these are the key for a creative process of

---

⁸⁴ A. Hoblaj - G. Črpić, *Bitne vrednote u odgoju mladih naraštaja s posebnim osrptom na školski vjeronauk*, u: Bogoslovska smotra, LXX (2000.) 2, str. 385.

religious teaching. Of course, it is especially important to involve, more extensively and in an organized manner, all educational factors in that process, particularly the families and parish communities. Without them, the crisis of religious upbringing, especially of religious education at school, can only deepen. A new figure of a catechist and a new way of cooperation of all educational factors are a guarantee of more adoption of a Christian project of thinking and acting, and, by that, to redirection of some negative processes.